

BLED ❁ ❁ ❁
IN OKOLIČA.

V LJUBLJANI 1902.

ZALOŽILA BLEJSKA OBČINA.

BLEJ IN OKOLIČA.

S SLIKAMI.

UREDIL _____

== ANTON MIKUŠ

UREDNIK „PLAN. VESTNIKA“.

V LJUBLJANI 1902. _____

ZALOŽILA BLEJSKA OBČINA.

NATISNIL D. HRIBAR V ČELJU.

BLEJSKA OBČINA ════════════

poklonila slovanskim
časnikarjem ob njih

IV. SHODU ════════════

v Ljubljani in na Bledu
o Binkoštih l. 1902. ══

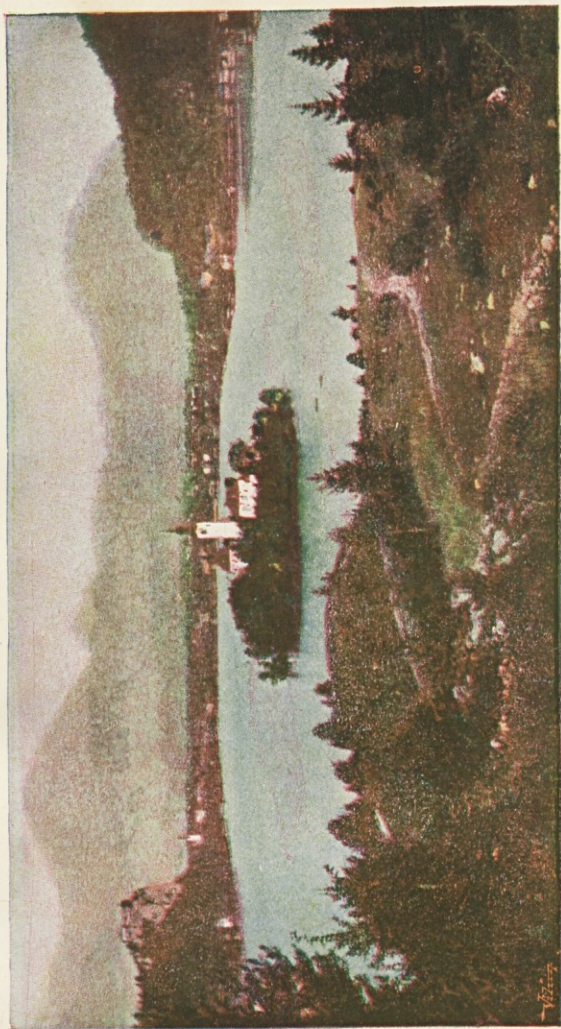

D 1947/1435

Majhna je Kranjska, toda glede prirodnih krasot prekaša mnoge večje in bogatejše dežele. Prijatelj lepe prirode najde v njej vsega, česar mu želi srce. Z nebotičnih vrhov občuduje hribolazec širni beli svet, predrzni lovec zasleduje po strmih stenah lahkonožne divje koze, po zelenih planinah prepevajo vesele planšarice, po lepih dolinah šumljajo potoki in valé reke svoje temnozelene valove, namakajoč rodovitno polje, po vinskih gorica h rodeva bujna trta, in — globoko pod zemljo se razprostirajo ogromne dvorane z velikanskimi obloki; v njih rasto snežnobeli kapniki, zevajo nepregledni prepadi, žubore tajinstveno potoki in bobné grozeče slapovi. Najlepši biser med biseri mile naše domovine je pa Bled.

Bled

Blejsko jezero.

„Dežela Kranjska nima lepš'ga kraja,
ko je z okol'co ta, podoba raja“.

Prešeren.

Nihče ni še resničneje pel nego naš veliki pesnik v teh vrsticah.

Prijatelj, hočeš se li prepričati? Pusti zaprašene akte, ne muči dalje s predavanjem učencev, ki bi veliko raje poslušali, kaj razklada zopet vzbujena narava sama, zapusti zaduhle mestne zidove in pojdi z menoj gledat najlepši biser slovenskih dežel!

V Lescàh sva. Vlak je odsopihal proti Gorenjski Dolíni, mnogobrojni vozovi so odpeljali tujce na vse strani, večinoma pa na Bled. Tudi midva jo mahneva po lepi cesti tja. Mogočni Stol naju že vabi na svoja široka, tuintam precej raztrgana pleča in sivi očak Triglav nama ponosno kaže edini slovenski ledenik. Mika naju že, da bi poskusila svoje mišice na njegovih strmih stenah; toda potrpi. Najprej si morava očistiti v čvrstem blejskem zraku pljuča mestnega prahu, potem si pa že malo bliže ogledava „snežnikov velikane“, ki skrbno čuvajo nad sinovi majke Slave.

Na Blejskem mostu se ozreva v zelene valove, ki jih drevi Sava Dolínka proti Radóvljici, potem pa kreneva po strmem klancu, katerega hladi senčnat gozd.

V slabi uri dospeva iz Lesèc do prvih hiš v Zagorícah. Sedaj sva že na Bledu. Na obeh straneh ceste stoje lične hiše, med njimi priznane gostilnice, ki vabijo potnika pod senčnato drevje, da se odpočije in pokrepča. Naju pa ne zmotijo vabljiva gostilniška kazala, marveč hitro korakava dalje proti jezeru.

Kaj se modrika tam med zelenim drevjem? Neko lahko šumljanje čujeva in tuintam se nekaj zabliška. Presenečena postaneva. Pred nama leži jezero v vsej svoji mirni, ljubki krasoti. Zares, prekrasno si, Blejsko jezero! Podobno si blesketajočemu se briljantu, vdelanemu v širok zlat prstan. Obdaja te krasen venec priprostih hišic, ličnih vil in ponosnih palač, nad teboj straži na strmi skali Blejski grad, mirno se vzdiguje iz tvojih bistrih valov zeleni otok s prijazno cerkvico, nad teboj pa „v dnu zad stoje snežnikov velikani“; varno pač počivaš v njih vznožju!

Rimski orel je nekdaj gospodoval v tem rajskem kraju. Tedaj je nad jezerom, ki so ga imenovali „Lacus auriacus“, čepela na sivi skali trdnjavica in širokopleči „centurio“ je vežbal rimsko „cohorto“, ki je čuvala posest mogočnega Rima. Toda žilavi Sloven je kmalu pregnal ošabnega, pomehkuženega Rimljana: na obalih Blejskega jezera je zavladalo slovensko življenje in

„tam v časih Črtomira na otoki
podoba boginje je stala Žive“.

Iz rimskih podrtin se je vzdignil močni Blejski grad, katerega je Henrik II. podaril z mnogimi posestvi vred l. 1004. brižinskim škofom. Krvoločni Turki so večkrat pridrli pustošit rodovitno Blejsko polje; nasakovali so močno grajsko zidovje, toda oskrbniki,

zlasti hrabri Turjaški grofi, so pogumno odbijali njih napade. Grad je ostal, toda menjal je gospodarja. V začetku minolega stoletja so ga vzeli škofom in razkosali njegovo širno posestvo. Sedanji grajski gospod je Adolf Muhr. Kjer so se nekdanj glasila povelja rimskega stotnika, rožljali železni vitezi, molili pobožni škofi, iščejo dandanes avstrijski častniki počitka.

Bled je v novejšem času svetovnoznano letovišče. Borne kočice so se umaknile modernim hotelom in lepim vilam. Ako si še tako razvjen, tu ne pogrešaš ničesar. Hoteli in gostilnice tekmujejo med seboj, katera ti bolje postreže. V mnogih vilah so lepa stanovanja na razpolago, in tudi za zabavo je dobro poskrbljeno. Veselice, koncerti in različne igre so na dnevnem redu. Ako torej iščeš v poletnih mesecih čvrstega zraka, prirodnih krasot in zabave, najdeš tu vsega v obilici. Pa tudi bolehnici najdejo tu utehe in zdravja. Celo v zimskih mesecih je krasno na Bledu. Jezero zamrzne tako na globoko, da vozijo težke tovore črez, in led je tako čist in prozoren kakor po leti voda. Kako veselje je takrat, na drsalicah švigati po širnem jezeru! Kako je zrak čist in svež, kako toplo je solnce in kako krasno se blešče v njegovih žarkih v sneg in led vkovani gorski velikani! Ni torej čuda, da prihaja na Bled od leta do leta več tujcev zlasti v poletnem času, čeprav se doslej ni delalo skoraj nič reklame. Vsakdo je zadovoljen tukaj, in najbolj razvjen prijatelj prirode se naslaja tu z novimi, nepričakovanimi užitki.

Najbolje si ogledava Bled, ako greva po lepi, tuintam jako senčnati cesti okrog jezera. Pot je kaj prijetna in tudi ne predolga. V pičli poldrugi uri obhodiva jezero, saj meri le 0'33 km². Takoj pri Mallnerjevem

hotelu postaneva. Zanima naju na njegovi sprednji strani vzdana spominska plošča, na kateri bereva, da je cesar Franc Jožef I. počastil dne 17. julija l. 1883. Bled s svojim obiskom. Premilega vladarja je zvalila v Ljubljano zvestoba Slovencev, na Bled pa krasota tega rajskega kraja. Med večjimi in manjšimi vilami prideva v zdraviški park, ki ga krasita paviljon za godbo in lepo, precej prostorno poslopje, takozvana *zdraviška hiša*. Tu se zbira in zabava elegantni svet iz različnih dežel in držav. Nedaleč odtod so kolibe, v katerih zdravi Rikli bolnike z vodo, zrakom in svetlobo. Njih notranjščina se vidi jako dobro z jezera. Na desni se razprostira vas Grad, ki se je v novem času zelo raztegnila. Prvotne priproste hišice bodo kmalu skoraj izginile med ličnimi novimi stavbami, ki so zgrajene večinoma v slogu vil. Med njimi stoji na nekoliko vzvišenem prostoru starinska *župna cerkev*, ki kaže v mogočnem stolpu in malem prezbiteriju še sledove gotiške dobe. Ko si še ogledava freske, ki jih je dolgo časa pokrival belež, odideva skozi leseno lopo mimo lepega, vili podobnega župnišča nazaj na cesto k jezeru. Tu stoji obelisk, ki so ga domoljubi postavili pesniku Prešernu v zahvalo, ker je tako ubrano slavil Bled in njegovo okolico. Po senčnati poti korakava dalje tik jezera. Lepo se vidi odtod na prostorno teraso Luizinih toplic, ki sega daleč v jezero. Ravno pod gradom stoji lepo grajsko kopališče, zraven katerega si je postavil Muhr okusno vilo.

Cesta se vije sedaj po zahodnem bregu, po takozvani *Zaki*. Ta del jezera je najsamotnejši, pa tudi najromantičnejši. Dober okus za prirodno lepoto je pokazal, ki si je postavil svoj dom na zelenem hribčku

Gorenjec.

nad jezerom. Krasen je razgled odtod na lepo vrsto vil, ki stoje ob vzhodnem in severnem bregu, na ljubko cerkvico vrhu otoka, in nekako grozeče kipita Triglav in Rjavina iznad temnih gozdov v nebo. Semkaj ne sega šum življenja. V samotni Zaki najdejo zavetja ljudje, ki so se naveličali mestnega hrupa, ki so siti človeške družbe ter ne iščejo na Bledu zabave in ljudi, marveč naravne krasote, miru in samote. Tihoto moti le pljuškanje valov, ki jih ziblje lahen vetrič.

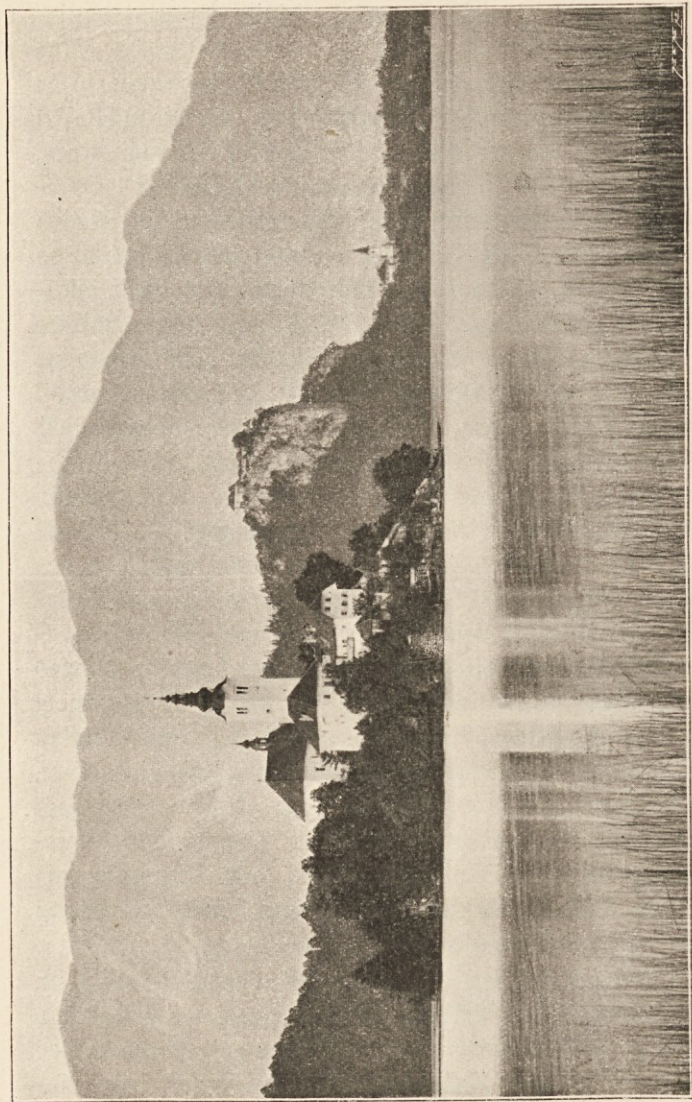
Ravno na koncu Zake stoji, nekoliko odmaknjena od brega, Windisch-Graetzova vila, ki je pa bolj podobna ponosnemu gradu. Tu je bivala letošnja zimo dalje časa nadvojvodinja Elizabeta Marija s svojim poročencem Otonom Windisch-Graetzom: najboljši dokaz, da ima Bled tudi ob nesezoni in celo v trdem zimskem času svoje prijetnosti.

Odtod dalje se pa vrsti vila za vilo, ena ličnejša od druge. Vse presega „Villa Bella“ s svojo krasno lego in s ponosnim slogom, ž njo pa predrzno tekmuje „Cyclamen“, ki leži dražestno sredi lepega vrta. V znani Petranovi gostilnici na Mlinem se nekoliko pomudiva. Pred verando kar mrgoli raznovrstnih rib, ki izterjujejo vsakdanji davek, katerega jim tujci radi dele. Seveda rdečebrademu Angležu, ki pomaka tamle potrpežljivo trnek v vodo, to ni posebno všeč. Morda je prišel nalašč „črez morje“ sem, da bi lovil glasovite blejske ščuke in brkate some, ki so strah in groza prebivalcem jezerskih globin. Ko še nakrmiva labode, ki so se ponosno pripeljali k bregu, odideva črez kratek železen most v Želée. Mimo krasnih Luizinih toplic in prostornega poštnega poslopja

dospeva na kraj, odkoder sva odrinila na „potovanje“ okrog jezera.

Pojdiva še na Blejski grad, ker naju je ta kratki izprehod bolj pokrepčal, nego pa utrudil! Pri grajskem kopališču se odstranja od ceste steza, po kateri prideva hitro in zložno na vrh (604 m). Ogle-dava si starinske dvorane, motriva razne grbe in zlezeva v temne ječe. Zarjavele verige nama pričajo, koliko so trpeli jetniki, ki so bili v teh temnih prostorih tako-rekoč živi pokopani. Zaduhli zrak naju naglo požene na prosto. Krasen je razgled z gradu! Pod nama se razprostira temnozeleno jezero, v katerem se zrcali otoška cerkvena, „na desni griček se za gričem krije“, dalje nama bega oko po ravnem Sorškem polju in ob-visi na ostrih vrhovih Savinskih planin. In to pisano polje, kako lepo je posejano z belimi vasicami! Toda bolj nego mogočni Grintavec, bolj nego vitka Ojstrica nama prija dvoglavi Stol, ki ponosno dviga svoja ple-šasta vrha iznad drugih gorá razoranih Karavank. S prostim očesom razločujeva stene, po katerih se pasó plahe divje koze, in drče, ki so jih izdolbli grmeči plazovi. Nad vse veličastno pa kraljuje sivi Triglav nad raztrganimi in razgrebanimi vrhovi Julijskih planin. Rada bi še ostala tu, da bi videla, kako se kopljejo žarki zahajajočega solnca v jezeru, kako ugasuje ve-černa zarja na sivih obronkih gorá, toda dan, poln naj-lepšega užitka, dokončava najbolje s kopeljo v bistrem jezeru in z vožnjo na otok.

V mnogoštevilnih kopališčih ob jezeru je sedaj na večer vse živo. Otroci pljuskajo veselo v zgradah, dobri plavači plavajo po prostem jezeru, in lahke ladjice švigajo semintja. Kako dobro de trudnemu, zapraše-

Blejsko jezero z otokom.

nemu telesu taka kopel v bistrih valovih! Vsa poživiljena in prerojena sedeva v vitek čolniček in odveslava

„tje na otok, z valovami obdani,
v današnjih dnevih božjo pot Marije“.

Tisoč in tisoč božjepotnikov obišče vsako leto otok, na katerem kraljuje „nebes kraljica in gospa“. Skoraj nikdar ne miruje zvon, o katerem trdi ljudsko izročilo, da izprosi pri Mariji vse, česar prosilec želi.

Temna je voda okrog otoka, njena globočina meri do 30 metrov. Z dveh strani vodi 99 precej strmih stopnic na cerkveni prostor. Zgrajene so bile l. 1655. Razen cerkve stojita še tu takoimenovana „proštija“ in „stara šola“, v katero se pa nihče sedaj živčih Blejcev ni vozil po omiko in oliko. Cerkev je iz 17. stoletja; v novejšem času nekoliko popravljen, dela jako prijeten vtisk. Zlasti vrata in veliki oltar so kaj umetno izdelani.

V cerkvici tudi midva pozvoniva. Česa si hočeva pač želeti? Gotovo lepega vremena, ki ga potrebujeva za krajše in daljše izlete.

Ko se še ovekovečiva v spominski knjigi, po kateri sva brskala v proštiji, se odpeljeva nazaj. Solnce je že zatonilo in blede mesec je priveslal na zvezdnato nebo. Kako krasna, kako čarobna je vožnja po jezeru v mesečni noči! Valčki se kopljejo v srebrnih žarkih tihe lune in plivkajo na lahko ob čolnove stranice. Tuintam se glasi polglasno petje iz ladjic, ki mirno plavajo po srebrni gladini. Čolni priplovejo h kraju, luči po vilah in hišah pogasnejo in nočni mir objame jezero. Tihoto motijo le valovi, ki bijejo ob bregove. Mesec pa mirno gleda na najkrasnejši kotiček Slovenije.

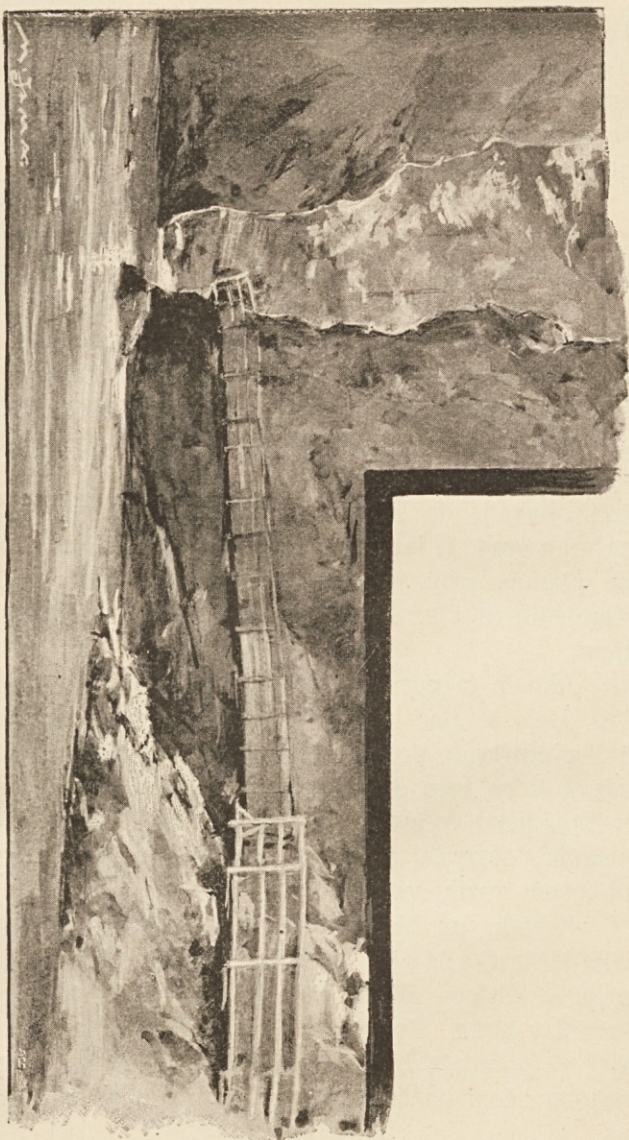
Blejska okolica.

„Pozdravljam te, gorenjska stran,
in tebe, Bled, široko znan!
Snežnikov sivih množica,
presrčno bod' pozdravljena!

Praprotnik.

Menil bi skoraj, da je pesnik stal na Kupljéniku, ko je pozdravljal Gorenjsko stran; zakaj prelepo vidiš odtod Blejsko kotlino z jezerom in množico sivih snežnikov slovenskih planin. Ako se ne strašiš pičle poldrugourne, počasne hoje z Bleda na prijazno Kupljéniško brdo, naslajal se boš ob razgledu, kakršnega nimaš z marsikatero gore, kamor si prilezel z velikim trdom. Pot te vabi skozi Zagoríce in Želéče po lepem polju na Selo. Mimo zelenega grička Strgálnika prideš navzdol k Savi Bohínjki in črez most pod vrh Hom. Sedaj greš polagoma navkreber in kmalu si na Kupljéniku (648 m) pri cerkvici, okrog katere je raztresena majhna vas. Ako greš še par korakov dalje, razgrne se pred teboj prekrasni gorenjski svet. V mehki travi ležeč, se raduješ ob pogledu „na sive vrhove in ravno polje, na bistre potoke in bele ceste“.

Nazaj na Bled prideš najhitreje črez Bohínjsko Belo. Ako pa ljubiš izprehode po gozdu in se hočeš naužiti krepkega zraka, pojdeš po severnem pobočju

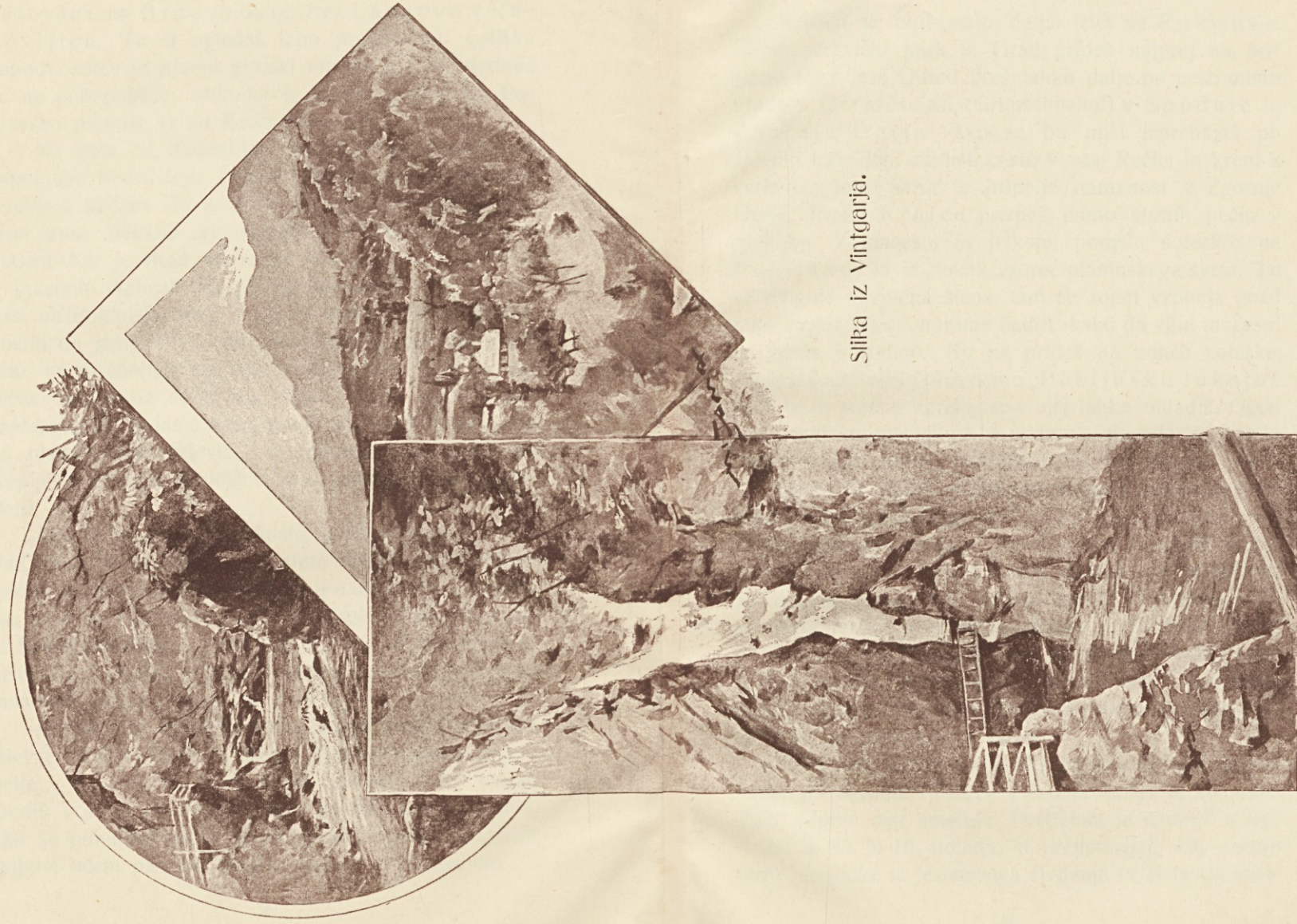
Žumrova galerija v Vinjgarju.

Jelóvice na Brda in odtod čez Láncovo v Radóvljico. Tu si ogledaš lepo prenovljeno gotiško župno cerkev in krasni grajski vrt ter kreneš slednjič še na pokopališče, odkoder je krasen pogled na Triglavsko pogorje in na Karavanke.

Na potu od Radovljice proti Lescam zapaziš ob zahodnem koncu lepe zelene Jelóvice strmo, piramidi podobno pečino. To je Babji zob. Pod njim je jako lepa jama, nekako svetovnoznana Postojinska jama v malem. Ker je vhod zatvorjen, si moraš poiskati ključ v Luizinih toplicah ali pa na Bohínjski Beli, v prvi vasi na Bohinjski cesti. Veni uri prispeš po senčnatem gozdu do jame. Pred teboj se odpirajo ogromne dvorane in snežnobeli kapniki se blesketajo v svitu gorečih bakelj, da se ti zdi, kakor da si zašel v kak začaran grad. Iz jame nazaj grede pogledaš lahko malo na planine vrhu Jelovice, jo mahneš skozi gozd na Kupljénik in čez Kunčičev most nazaj na Bohinjsko Belo.

Ako te ta pot še ni zdelala, pojdi na Slamnike. Vas šteje le par hiš. Zate nima drugih znamenitosti kakor črn kruh, dobro mleko in izvrstno surovo maslo; vse to ti bo jako dobro teknilo, razgled v Blejski kotel in Bohinjsko dolino je pa tudi jako lep. Potem ko si se nekoliko okrepčal, te privede kratek izprehod po lepem bukovem gozdu v samotno Zako.

Kratek, pa blejskim letovičarjem jako priljubljen izlet je na Osójnico (759 m). Cesta ob jezeru te pripelje v Zako, in tu ti pravi kažipot, kdaj moraš kreniti v stran. Po zložni stezi prideš na vrh, k hiši, kjer se ponujata žejnim grlom pivo in mleko, razgleda željnim očem pa celo Blejsko jezero in Karavanke.

Slika iz Vintgarja.

Krasen je tudi malo daljši izlet na Pokljúko. Skozi zdraviški park in Grad prideš najprej na prijazno Rečico. Odtod greš lahko dalje po cesti mimo gradu v Grímčičah (Grimschitzhof) v Spodnje in Zgornje Gorje. Ako se pa rajši izprehajaš po zelenih travnikih, zapusti cesto v vasi Rečici in kreni k cerkvi; lepa steza te pripelje naravnost v Zgornje Gorje. Preko Krníce prispeš mimo strmih pečin v globoko, z macesni in jelkami poraslo sotesko, na Pokljúko, ki je nekak vzorec planinskega sveta. Tu se dviguje navpična stena, tam se zopet vzpenja gozd tako strmo, da se moramo čuditi, kako da vitki macesni ne zdrče v dolino. Ko pa prideš na konec soteske, zagledaš nad seboj takozvano „Pokljúško luknjo“. Ako te je solnce ugrelo, se v njej lahko ohladiš. Oglej si tu tudi kupolo, okno in prižnico. Seveda, če nimaš vsaj nekoliko bujne domišljije, ne boš ničesar videl!

Mimo te luknje prideš iz soteske k majhnemu selišču in si ugasiš žejo pri „Mrzlem studencu“, ki je par minut oddaljen. Tu stoji lepa lovska koč nadvojvode Ferdinanda. Zraven nje je lep vrt, na katerem rastejo sila debele jagode. Pri lovski hiši se obrni nazaj proti Bledu. Preko Ríbščice prideš na Rečíško planino, kjer te sprejme hladen gozd v svoje okrilje. Kmalu potem se pot cepi: leva steza te vodi v Krnico, desna pa ali čez Slamnike na Bohinjsko Belo ali pa naravnost v Zako.

Bled ima krajše in daljše izprehode tudi popolnoma po ravnem. Cerkev v Bódeščah te bo zanimala, čeprav nisi umetnik. Poslikana je namreč s freskami iz 15. in 16. stoletja, ki predstavljajo kaj naivno razne dogodke iz Jezusovega življenja in življenja svet-

Gorenja Krma.

A.G.

nikov. Na Bled se vrneš lahko čez Korítno, ali pa po nekoliko krajšem potu čez Ribno. Obe poti držita čez lepo zeleno polje v Želéče in Zagoríce.

Toda prostora bi mi zmanjkalo, ako bi hotel opisati vse izlete in izprehode v Blejski okolici. Samo na en izlet hočem še opozoriti, namreč na Šum in Vintgar. Pravijo, da je čudno, če je bil kdo v Rimu, pa ni videl papeža. Skoraj takisto se moramo čuditi tistemu, ki je bil na Bledu in se je toliko premagal, da ni obiskal bobnečega Šuma ter divjeromantičnega, obenem pa tudi prijaznoidilnega Vintgarja.

Najbolje storiš, če si ogledaš ta kras slovenskega planinskega sveta med potjo na Bled. Prtljago oddaš lahko v Lescah, sam se pa pelješ naprej na Jávornik. Pri Žiróvnici pridrdra vlak skoz kratek predor na visok železen most. Tu glej pazljivo skozi levo okno, in odpre se ti zeleno obrasla dolinica, v kateri zazreš širok srebrn trak. To je slap Šum. Ako ne bi glušilo ropotanje koles, slišal bi ob ugodnem vetru tudi njegovo bobnenje. Z Javornika prideš po zaznamenovani poti čez Dobrávo v hladen gozd in kmalu začuješ slap. Lesene stopnice prekinejo tuintam stezo, in ko stopiš izmed zelenega drevja, zagledaš pred seboj jezno Rádovino, ki se tu izvija ozkemu Vintgarju.

V Spodnji Krmi pod Triglávom si zbira Rádovina moči in dere skozi dolino, kateri je dala svoje ime. Veselo poskakuje in se raduje svetlega solnca in zelenih bregov; toda mahoma jo ujame Vintgar in jo zapre med tesne skalnate stene. Zastonj se peni bistra hči planin od jeze, zastonj buta ob tesne okove; slabé jo globoki tolumni in ogromne skale lomijo njeno moč. Tuintam se nekoliko umiri in oddahne,

toda potem se še z večjo jezo vrže na sovražne pečine; slednjič pa plane v 26 m visokem skoku iz tesne ječe v zlato prostost. Z glavno močjo si je izdolbla med pečinami prostorno odprtino, skozi katero skače v mogočnem, širokem snežnobelem curku v globok tolmun. Mnogo valov je pa zaostalo. Ti se pehajo, premetavajo in hite, da bi skoraj že došli svoje tovariše, ki že šumljajo po široki, odprti strugi. Protivijo se jim trde skale, toda ne ostrašijo jih. Združujejo se in skačejo črez oglašene pečine, ali pa si poiščejo razpok, skozi katere se vlivajo v večjih in manjših curkih v prosto strugo. Marsikak val se pa v srditem boju razbije ob uporni skali in se razprši v bel puh, katerega veter raznaša po bližnjem drevju. Mirno gleda solnce ta srditi boj med vodo in skalo, koplje svoje žarke v penečih valovih, boža megleni puh, ki se vzdiguje iz njih, ter jim sveti s krasnimi mavričnimi barvami. Pod slapom se Rádovina oddahne od hudega boja, zbere svoje valove, kar jih ni ostalo na bojišču, in hiti proti Savi.

Ako hočeš videti vse lepote Šuma, pojdi na spodnji most. Par kapljic, s katerimi te poškropi slap, ti gotovo ne bo škodovalo. Lep je pa tudi pogled z mostu, ki se razpenja nad slapom. Dolgo, dolgo zreš, naslonjen na trdno ograjo, v srebrne valove, ki se dreve pod teboj in izginjajo v zelenem kotlu. Le težko se ločiš od tega krasnega prizora.

Pred kakimi desetimi leti si moral od Šuma nazaj na Dobrávo ali pa črez Sv. Katarino in Zásip na Bled. Še dolgo časa ti je v senčnatem gozdu bobnel slap na uho, kakor da bi te prosil, da ga še ne ostaviš. Tudi tebe je morda bolela tako hitra ločitev od pre-

Most nad Šumom v Vintgarju.

krasne Radovine. Potolažile so te šele Karavanke, ki so se ti pokazale, ko si prišel iz gozda po dišečih senožetih k beli cerkvi sv. Katarine. Dandanes ti ni treba tako hitro zapustiti bistre hčere planin.

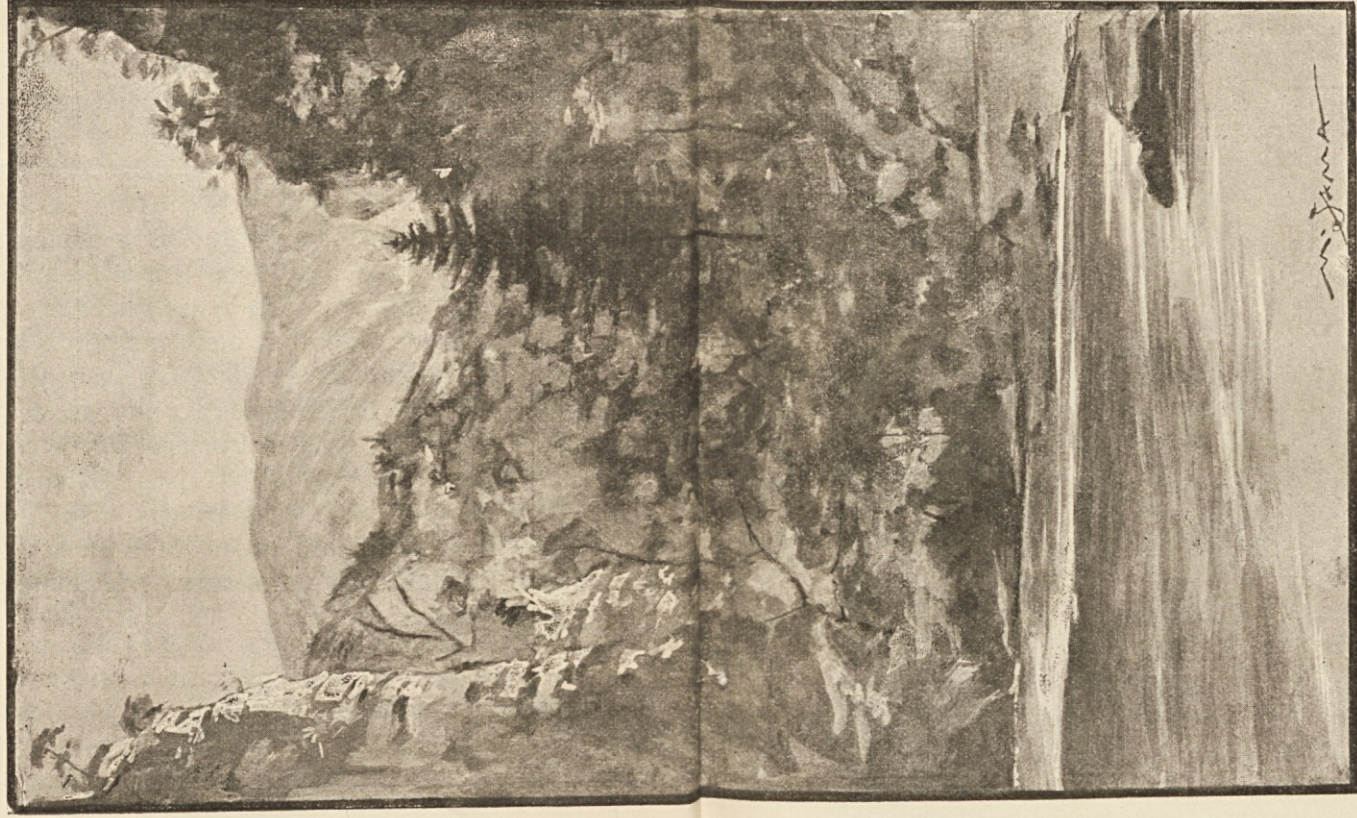
Človeška roka si je priborila z dletom prehod skozi Vintgar. L. 1891. so začeli namreč graditi stezo in mostove skozi dotlej nedostopne tesni, in šele l. 1896. je prvi človek spremil zelene valove Radovine skozi ves Vintgar. Največjo zaslugo za to prekrasno pot imata gg. Jakob Žumer in B. Lergetporer.

Od Šuma prideš po varni stezi precej visoko nad deročimi valovi do lesene kolibe. Tu tesni še niso tako ozke, da ne bi moglo solnce do tebe. Njegovi žarki se kopljejo v valovih, ki hite čez dolgo skalo. Ako jo natanko pogledaš, zapaziš, da je podobna z m a j e v i g l a v i. Sedaj pa stopiš na leseno galerijo, ki te vodi skozi „P e k e l“. Vanj ne zaidejo solnčni žarki, ker jim branijo visoke strme stene, ki obdajajo ta del tesni. Nekako tesno ti je pri srcu, ko vidiš nad seboj revno poraslo skalovje in poslušáš bobnenje valov, ki se dreve v somraku globoko pod teboj. Na nasprotnem bregu stoji „Skala Kranjske hranilnice“. Ta spominek je dobila hranilnica zato, ker je gmotno pripomogla k otvoritvi Vintgarja. Sedaj se obrežno ostenje nekoliko razmakne in solnčni žarki poljubljajo kapljice, ki vise in trepečejo na zelenih listih po grmovju, s katerim so stene lepo porasle. Takoj za „Rančo pečjo“ se pa ostenje tako približa, kakor da bi se hotelo popolnoma strniti. Tiho, nekako potuhnjeno se plazi Radovina po temni strugi, in marsikatera postrv najde tu zavetja pred ribičevim trnkom. Kmalu se pa tesni zopet razširijo, in z Žumrove galerije občuduješ največji slap za Šumom.

Nadaljna pot je zelo raznolična. Vedno bolj prevladuje zelenje, vedno več solnčnih žarkov pogleduje radovedno na Rádovino, ki beži v večjih in manjših slapovih navzdol, soteska se širi vedno bolj in bolj, in pri „Vélikí drasli“ pozdravljamo zopet svetlo solnce.

Vintgar ima neko posebnost, ki je mnoge druge, toliko hvaljene tesni nimajo, odlikuje ga namreč raznolikost. Naj smo že prišli iz Taminske soteske, ali iz Thunovih tesni, ali iz Lichtensteinovega žleba, naša sodba je: grozno lepo je bilo; toda veseli smo, da smo zopet na prostem, zakaj tod je predivje. V Vintgarju je drugače. Ako te je zmočil Šum, posušiš se pri „Zmajevi glavi“; če te je zeblo v „Peklu“, pogreješ se pod „Rančo pečjó“; če so te ostrašile začrnele stene pred „Žumrovo galerijo“, potolaži te zeleno grmovje, ko prideš črez lesene mostiče zopet na stezo, in ako se ti je posušilo grlo in izpraznil želodec, utešiš oba v prijazni Žumrovi gostilnici na koncu soteske. Tu se ti tudi odpro pota na vse strani. Lahko greš črez Gorje naravnost na Bled, ali pa narediš ovinek skozi Pokljuko, ali pa si ogledaš še poprej izvir Rádovine v Krmi.

Prizor iz Vintgarja.

(Na levi, Skala kranjske hranilnice, v ozadju Karavanke.)

Jzprehod po Karavankah.

„Na goro, na goro,
na strme vrhê,
tja kliče in miče
in vabi srcê“.

Vilhar.

Večja kopališča so navadno bolj oddaljena od visokega gorovja. Hoditi moraš včasih po cele dni, da prideš do podnožja kakega višjega vrha. Zato hribolazci ne ostajajo v njih, marveč si izbero rajši bivališče v kaki gorski vasi. Z Bledom pa mora biti zadovoljen tudi vsak veleturist, posebno ako mu je največja slast po težavni turi kopanje v jezeru. Z Bleda napraviš lahko najlepše ture na Karavanke in Julijske Alpe. Opoldne kosiš še na Bledu, zvečer občuduješ solnčni zahod v planinski koči, mlado jutro te najde na nebotičnem vrhuncu in popoldne že režeš z urnimi rokami valove Blejskega jezera.

Prijatelj, vzemi gorsko palico in nahrbtnik, in mahniva jo na Karavanke, da pogledava, kaj delajo Korošci! Kateri vrh si pa hočeva izbrati? Kaj bi dolgo premišljevala — pojdiva na Stol (2239 m), na gospodarja Karavank! Iz Lesèc naju pripelje vlak v par minutah na postajališče v Žiróvnici. Krasno se vidi odtod sedlo med obema Stoloma. Zraven postajališča je postavilo „Slov. planinsko društvo“ tablo, ki nama pravi, da bodeva rabila na Stol 5 ur. Pot je

Blejsko jezero s Stolum v ozadju.

rdeče zaznamenovana, in zaiti ne moreva. Pod visokim železniškim mostom prideva v Zavřh, ki ga pretaka bistra Zavřšnica. Po še precej dobro ohranjeni Rudni poti prikorakava do podrtin nekdanjih rudarskih hiš. Tu so namreč pred leti kopali rudo; ker se pa ni izplačalo, so opustili rudnik. Lepa steza naju vabi na bližnjo Žiróvniško planino. Toda iz izkušnje veva, da je seno sicer poetična postelja, praktična pa nikakor ne; zato greva raje v Valvasorjevo kočó pod Rjávimi pečmí. Kmalu po polnoči odrineva na vrh, ker hočeva videti solnčni vzhod. Mimo borne ovčarske kočé prispeva po zložno izpeljani stezi v sedlo med Malim in Vélíkim Stolom. Parkrat še zaropotata palici, in na vrhu sva.

Nema gledava prekrasni prizor. Dolino objema še črna noč, okoli naju pa štrle vrhovi sosednjih gorá iz teme kakor iz neizmernega brezna. Kmalu se začne na vzhodu žariti. Kar se prikaže na obzorju solnce, podobno velikanski zlati okrogli plošči. Vrhovi gorá zažare v njegovih žarkih, in Triglávova najvišja glava zablešči nalik ogromni zlati piramidi. Polagoma prežene solnce temo tudi iz doline. Vsa Gorenjska notri do Ljubljane leži pred nama kakor na dlani. Veselo pozdravljava Blejsko jezero in se diviva Julijskim Alpam. Odtod šele vidiva, za koliko prekaša veličastni Triglav svoje skalovite sosede. Za njim zagledava razorane Dolomite, izmed katerih nam kaže Sorapis svoj krasni ledenik. Na Koroški strani se spušča Stol v silni strmini v Medvédji dol. Pred nama se razprostira lepa Rožna dolina, po kateri se vije Drava kakor srebrn pas. Na desni zagledava Celóvec, znaten po svojem visokem zvoniku, tudi kos Vrbskega jezera pogleduje izza gričev, na skrajnji levi strani pa uzreva

Belják s sivim Dobráčem. Razgled proti severu omejujejo Ture, iz katerih se dviga z večnim ledom odeti Vélíki Klek, podoben ogromnemu srebrnemu stožcu. Za častno stražo sta mu Ankogel in Velíki Venediger s svojimi ledeniki. Lep je tudi pogled na bližnje vrhove: na Golíco, Róžico, Kepo, Zeleníco, Begúnjščico in na ponosno vrsto Savinskih planin.

Mudila sva se že zadosti na vrhu; treba je misliti na odhod. Gotovo je, da po isti poti ne greva nazaj. Mika naju črez Bélščico na Jávorník. Tudi Selška pot, ki vodi črez Selške planine, je kaj prijetna. Ako pa splezava skozi Orgeljče, nabereva lahko krasnih planík. Ker utegneva, skočiva naglo še na Begúnjščico (2063 m), ki slovi po svoji krasni cvetani. Po zaznamenovani poti „Za Šijo“ prideva mimo Nemškega vrha v dolino. Med potjo si natrgava planík, katerih je zlasti veliko na bližnjem Srednjem vrhu. Na Jezercu leževa v travo in opazujeva, kako spuščajo iz jam na Begunjščici železno rudo po žici v dolino. Precej visoko gori ima namreč Kranjska industrijska družba svoj rudník, kateremu pravi ljudstvo „Pri jamah“. K njemu lahko prideva po širokem kolo-vozu črez Poljško planino, na kateri stoji Tomčeva kočá, last „Slov. plan. društva“, ali pa naravnost in precej krajše po strmi stezi ob drogovih, ki nosijo žico. Obe poti sta rdeče zaznamenovani.

Midva jo mahneva po krajši poti in kmalu sva „Pri jamah“. Od „Slov. plan. društva“ zaznamenovana steza se sedaj vije po strmih planinah proti vrhu. Med potjo si gasiva žejo z borovnicami, katerih je tod vse črno. S tem se tako motiva, da niti ne veva, kdaj sva prišla na vrh. Razgled je tudi zelo lep, le Ture

nama Stol nekoliko zakriva. Zato so pa cvetlice toliko krasnejše in raznovrstnejše, da se Begúnjščica lahko imenuje planinski vrt. Toda ne le botanik, marveč tudi mineralog najde tu marsikatero znamenitost za svojo zbirko.

Z Begunjščice prideš lahko po strmem melu na lepo planino Zeleníco, dalje na Jézerca in skozi Zavřh nazaj na Žirovniško postajališče, ali pa greš po zaznamenovani stezi na Ljubéljsko cesto, odkoder je še pet ur v Celóvec. To je pač najkrajša in najlepša pot v glavno mesto Koroške. Ako pa nimaš v Celovcu ničesar iskati, greš lahko črez Ljubélj v Tržič in Pódnart. Ker pa hočeva biti že zvečer na Bledu, hitiva nazaj k „jamam“ in na Poljško planino. Ogledava si še lično Tomčevo kočó, potem se pa spustiva po senčnati gozdni poti v dolino Drago. Mimo razvalin gradu „Na Kámenu“ (Katzenstein), v katerem je nekdej gospodoval slavni Lambergar, ki je premagal Pegama, dospeva v Bégunje. Med tem, ko voznik napaja, skočiva še mimo kaznilniškega vrta v par minut oddaljene Poljče, v lično Šturmovo letovišče. Hladna kopel nama tu poživi kolikor toliko trudne ude, potem se pa odpeljeva proti Lescam. Zvečer prideva še ravno prav k živahni vrtni veselici na Bledu.

Izmed vseh vrhov Karavank je pa gotovo najbolj obiskovana Golíca (1836 m). Gorske palice zanjo ne potrebuješ; zadostuje ti popolnoma močan solnčnik. Skozi Spodnje Gorje prideš v divno dolino med Poljáne in Trato. Ko prispeš po lepi cesti na prelaz Kočno, zagledaš dim, ki se vlačí nad Javornikom, Savo in Jeseníci. Tu ima namreč Kranjska industrijska družba velikanske železne tovarne. Ako te zanimajo, si jih lahko ogledaš; samo dovoljenje moraš dobiti pri rav-

nateljstvu. Črez Savo prideš kmalu na Jávornik, kjer počakaš lahko vlaka, ki te v malo minutah pripelje na Jesenice. Skoraj pa ni vredno čakati, ker je pičlo uro dolga pot po gladki cesti skozi Savo jako prijetna. Vse tri vasi, Javornik, Sava in Jesenice, se malodane skupaj drže, ker je ob cesti sezidanih veliko novih hiš.

Na koncu Jesenic je postavilo „Slov. plan. društvo“ kažipotno tablo, na kateri bereš, da prideš v vas Planino z zložnimi koraki v $1\frac{1}{4}$ ure. Odtod imaš na Golico še pičle 3 ure. Ob hribu Mérici stopaš po lepi, zmerno napeti cesti. Tuintam zapaziš kak kamenolom, v katerem lomijo rdeči jeseniški marmor. Ko zaviješ mimo „Prihódov“, majhnega selišča, zagledaš pred seboj zeleno Golico. Kmalu nato te pozdravlja cerkvena Sv. Križa, okrog katere so raztresene po brdih in jarkih hišice Rovtarjev — tako se imenujejo prebivalci vasi Planine. Ob cesti stoji gostilnica „pri Kópišarju“, kjer ti postrežejo z okusnimi jedili in z dobro pijačo. Skozi senčnate gozde dospeš po zaznamenovani stezi na plano in nad seboj zagledaš Golíško kočó kranjske sekcije Nemškega planinskega društva. Steza se sedaj vije ne prestrmo po zelenih košenicah na greben in po njem na vrh. Najbolj te preseneti krasen razgled na Triglávsko pogorje, na Vrbsko in Blaško jezero. Koroško se vidi veliko lepše in razločnejše nego s Stola. Ako te ne veseli po isti poti nazaj, greš lahko po zaznamenovani poti črez Róžico na postajo na Dovjem ali pa po kozji stezi na Koroško.

Izprehod na Golico bi ti posebno priporočal konec majnika in v juniju, ko je vsa podobna velikanskemu planinskemu vrtu.

V Triglávovem kraljestvu.

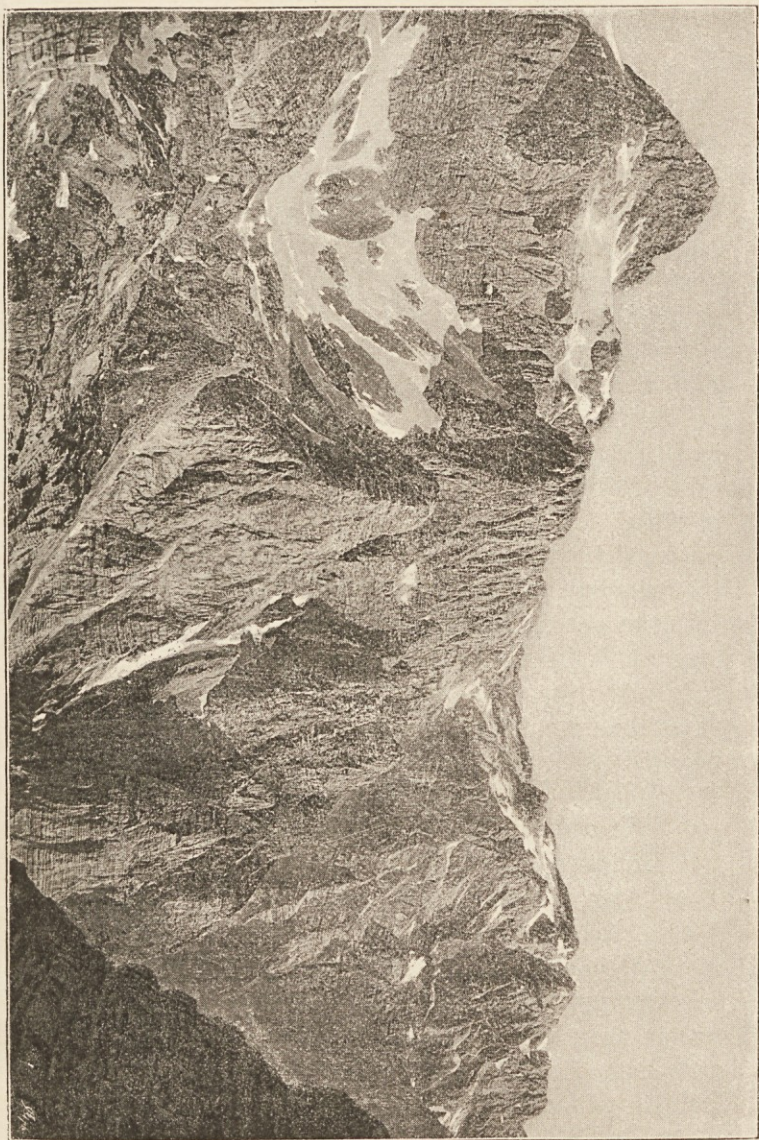
„Oj Triglav, moj dom, kako si krasán'
kako me izvabljaš iz nizkih raván
v poletni vročini na strme vrhé!“

Slavin.

Da, vabi te kralj slovanskih gorá: kliče te zjutraj, ko se izprehajaš ob Blejskem jezeru in se diviš planinam, ki žaré v jutranji zori; opominja te zvečer, da ga ne pozabiš posetiti, ko le še on sveti na temnem obzorju nalik velikanski plamenici. In ti ga gotovo obiščeš, ako si res pravi prijatelj planinske prirode. Nekoliko se bodeš moral seveda potruditi, toda pot je popolnoma brez opasnosti. „Pedenj široki grebeni, smrtne nevarnosti pri vsaki stopinji, zagrebajoči plazovi“ so le bajke, ki že davno niso več resnične. Zdrav, čvrst in utrjen se vrneš s Trigláva, poln najlepših spominov in še v poznejših dneh „o njem bodeš sanjal sred svetlih dvoran“.

Potov na Triglav je skoraj toliko kakor v Rim, o katerem pravijo, da vsaka pot vanj drži. Največ jih je iz Mójstrane, ki se lahko po pravici imenuje slovanski Sulden. Tja se tudi midva peljiva!

Jezno puha vlak po Dolíni proti Dóvjemu. Ko pridrava mimo Jerebíkovca, se nama odpre Mójstranski kotel s svojim prekrasnim ozadjem. Tudi Triglav se nama prikaže za trenotek, potem pa se skrije za svoje

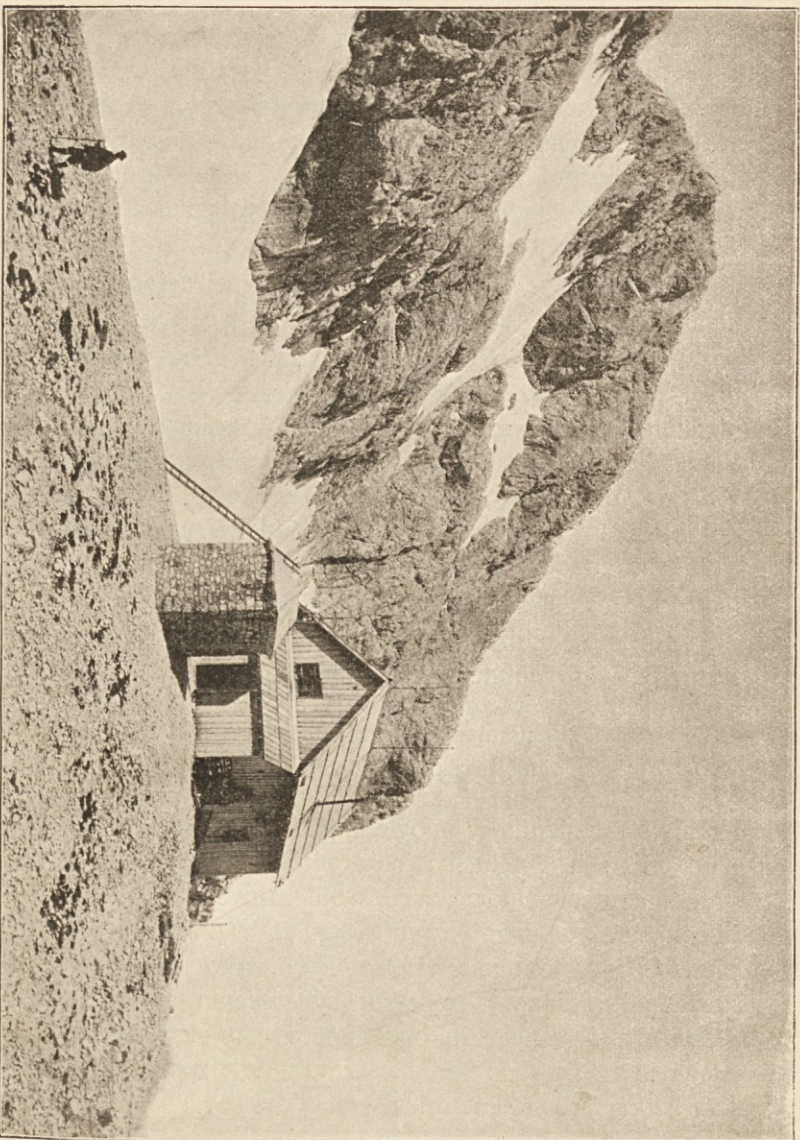

Triglav od Bohinjske Raje

skalnate stražnike. Ko nama izgine še prelaz Luknja izpred oči, zažvižga vlak in postane na Dóvjem.

Na Dovjem izstopiva in odhitiva v četrť ure oddaljeno Mójstrano. V znani Šmerčevigostilnici poiščeva vodnika. Prijetno je, da imava spremeljevalca, ki nama razkazuje in razlaga okolico; izročiš mu lahko tudi nahrbtnik. Pri kozarcu dobrega vina se posvetujemo, katero pot bi ubrali. Skozi Kot imamo najbliže. Po novi, od „Slov. plan. društva“ zgrajeni poti v Tnálu pridemo do tja, kjer se cepi pot v Krmó. Ako krenemo na desno, pridemo v dveh dobrih urah do konca doline, katero oklepajo strme stene Rjavíne in Urbánove špice. Tu se pa začne precej enolična pot skozi Gúbé deloma po snegu, deloma po skalovju in melu. Nad Gúbami se odpre kamenit kotel, ki se po pravici imenuje Pekèl, tako samotno in divje je tu. Nekoliko nad Peklom stoji Dežmanova kočá kranjske sekcije Nemškega planinskega društva. Njena lega pa je jako nepripravna za prenočišče, ker imaš potem še dve uri do vrha Trigláva. Pametneje storiš, če greš dalje na Krédarico v Triglávsko kočó po novi poti, ki jo je napravilo „Slov. plan. društvo“ nad snežišči. Odtod te drugo jutro čaka le še tri četrti ure hoda na vrh, ako se preveč ne ženeš.

Zanimivejša in tudi zložnejša je pot skozi Krmó. Tam, kjer bi zavil v Kot, greš naravnost navzdol v dolino, kjer stoje borne hiše Zgornje Rádovine. Ob bistrem potoku, s katerim si se seznanil v Víntgarju, korakaš po dolini navzgor. Pot je le malo napeta, dokler ne prideš v Zgornjo Krmó. Sedaj se vije steza polagoma navzgor med strmimi stenami Rjavíne in Draških vrhov. Predno prideš na Krmsko sedlo, se od-

Triglávská koča s kapelico na Krédarici.

cepi steza, ki drži med Vrnárjem in Tolstcem na Velo polje, kjer je „Slov. plan. društvo“ zgradilo l. 1895. Vodnikovo kočo. Črez Krmsko sedlo prideš v podnožje Krédarice, kamor te privede zložno izpeljana steza. To je pač najzložnejša pot na Triglav, in ni več daleč čas, ko bodeš lahko mogočno prijezdil tod do Triglavske kočé.

Najlepša pot na Triglav pa vodi skozi veleromantično dolino Vrát a. To si tudi midva izberiva.

Proti večeru odrinemo iz Mójstrane. Lepo se vidijo najvišji orjaki Julijskih Alp, in prav malo se prilegajo okajeni dimniki tvornice za cement prekrasnemu ozadju. Ko zavijemo mimo velikanskega tvorniškega vodovoda v Vrata, nam izginejo vrhovi izpred oči. Dolina je dolga kake tri ure. Na vzhodu jo loči Črna gora od Kota, na zahodu jo pa meji zelo razrita in raztrgana panoga, ki sega od Rázora do Save.

Ko smo hodili dobro uro ob šumeči Bístrici, nam naznanja silno bobnenje slap Períčnik,

„porojen v zibelki sneženi,
povit na odeji ledeni.“

Krenimo s ceste, da si ga ogledamo bliže! V par minutah smo pri njem. Prekrasen je zares! Njegovega toka ob vrhu ne ovira skalovje. Vse svoje valove zbira v mogočen curek, a manjka mu struge in v drznem skoku plane 30 m globoko v skalnat kotel. Ako dolgo časa zreš vanj, zdi se ti podoben ogromnemu srebrnemu slopu. Da si ga temeljito ogledamo, gremo okroginokrog njega in pogledamo še radovedno v kotel pod slapom, kjer kuha jezo nad nepričakovano oviro.

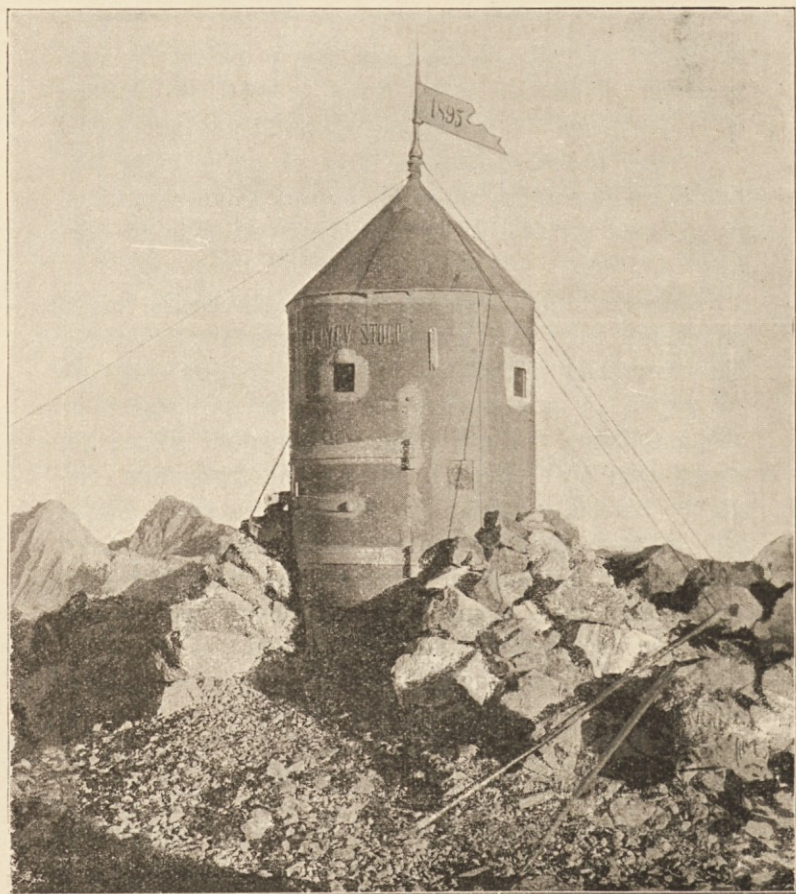
„Razbija ob silno skalovje
pod slapom se tvoje valovje.
Peričnik, razbit in razpršen,
svobodni tvoj tek ti je kršen“.

Za kazen za našo radovednost nas je skoraj do kože premočil. Toda kdo se bo menil za to! Urno zlezemo še h gornjemu slapu, potem pa hitimo nazaj na cesto.

Skozi redke gozdove in črez zelene travnike pridemo kmalu do lepe planinice in pred seboj zagledamo Aljáževo kočo, ki jo je postavilo „Slov. plan. društvo“ l. 1896.

Med tem ko vodnik pripravlja v koči večerjo, leževa na mehko trato in občudujeva prekrasno okolico. Sir Humphry Davy je trdil, da so Vrata najlepša dolina na svetu. In mož se ni motil. Prekrasen je pogled na strme velikane v koncu doline! Zahajajoče solnce jim ravno zlati siva temena; čarobno se izpreminja Triglavov ledenik v njegovih žarkih. Kúkova špica, Škrlatica, Rógica, Cmír, Sténar, Pihávec in drugi vrhovi, vsi fantastno razbrazdani in razorani, žare nepopisno lepo v večernem žaru. Kmalu začno ugasovati njih temena, le Triglav še sveti in „kaj delajo, gleda, sinovi“, potem se pa tudi on zagrne v mrak... Sedaj se pa prikaže mesec izza rtastih vrhov in razlije svojo blede svetlobo po snežiščih, ostrih robéh, strmih stenah in zelenih planinah. Vse je tiho, tako skrivnostno tiho...

Zgodaj zjutraj zapustimo kočo. Zvezde že ugasujejo, in nežen svit obliva ostre obronke ter naznanja bližajočo se zoro. Po precej dobri, rdeče zaznamenovani stezi pridemo prav pod Triglavovo steno. Kdo bi mislil, da se tod more gori! In vendar se pride, in pot ni niti nevarna, niti posebno naporna. Na najbolj nerodnih

Aljážev stolp vrhu Trigláva.

krajih so zabiti železni klini, ki odstranjujejo vsako nevarnost. Steza je sicer ponekod zelo strma, toda jako trdna in popolnoma varna. Med rdečimi grmiči sleča (rododendra) stopamo polagoma navzgor. Čim više pridemo, tem bolj se nam odpira razgled v dolino, kjer je še somrak. Za sivimi vrhovi se pa svetlika vedno bolj in bolj, in

„ognjeno čez robe sivih skal
dviguje se solnca žar svetál.
In zlató Triglavu zablisne sneg
na temenu kraljevem“.

Molče lezemo dalje, zakaj ko nam Stvarnik govori po prirodi, moramo mi molčati in poslušati. Že je beli dan, ko pridemo do glasovite stene, ki je do l. 1896. delala hribolazcem največ preglavice. Zato je dala kranjska sekcija Nemškega planinskega društva vklesati stopinje v skalo in zabiti držaje ter je tako steno ukrotila. Previdno se oprijemljemo držajev in kmalu smo na vrhu. Nekaj časa hodimo po melu, ko nam zapre pot zopet druga stena, ki pa ni tako neprijazna. In to se sedaj ponavlja skoraj do Begúnjskega vrha. Pot je torej zelo zanimiva. V zgodnjem poletju pridemo pri Begúnjskem vrhu že na sneg. Pozneje pa sneg skopni in moramo prav do Krédarice po melu, ki je tuintam precej strm. Toda navdušuje nas Triglav, ki ga zremo neposredno pred seboj.

Veseli pospešimo korake in kmalu smo v gostoljubni Triglávski koči na Krédarici (2500 m). Postavilo jo je „Slov. plan. društvo“ l. 1896. Koča je jako lepa in prostorna ter je preskrbljena z najboljšimi ležišči in z vsemi drugimi potrebščinami. Čuvaj nam v

njej kaj prijazno postreže z jedjo in pijačo. Dolgo pa ne strpimo v koči; srce nas žene na vrh. Uberimo jo črez ozko škrbino pod steno Malega Triglava, zasadimo palice v sneg in se vzpenjajmo po steni sami! Kjer je količkaj nevarna steza, so zabiti klini ali je pa razpeta žična vrv. Na Malem Triglavu nekoliko postojmo! Kako veličastno se dviguje pred nami orjaška piramida Velikega Triglava! Grozovito raztrgane stene njegove nam kažejo, da so že prebile marsikako nevihto, da jih že tisočletja gloje zob časa. Toda Triglav še vedno dviguje ponosno svojo glavo v temnomodro nebo, oznanjujoč, da biva v njegovem vznožju rod, vztrajen in neomajan kakor on sam.

Preko z vrvjo osiguranega grebena pridemo do piramide, ki jo je človek ukrotil z dletom v roki. Brez nobene nevarnosti prispemo mimo Stáničevega zavetišča na vrh (2864 m), na katerem stoji slavno-znani Aljážev stolp. Postavil ga je na svoje stroške znani prijatelj planin, župnik Jakob Aljáž na Dovjem, in ga podaril „Slov. plan. društvu“. Ako je hud veter, sediš lahko zložno v njem in ogleduješ skozi okenca širni svet. Razgled ti pojasnjuje Bernhardova Triglavska panorama, ki je napeta ob steni okroglega stolpa.

Naslonimo se na stolp in zremo nemo predse. Katero pero bi pač moglo popisati čuvstva, ki nam napolnjujejo srce! Oko se ne more nasititi prekrasnega pogleda na sive roglje, melaste stožce, vitke piramide, na strahovito raztrgane vrhove, na strme, razorane stene, med katerimi nas pozdravljajo zelene doline. In to slikovito nasprotje med sivimi pečinami in zelenimi gozdi, med pustimi prodi in sočnatimi planinami, med kamenitimi planotami in prijaznimi doli-

Savica.

nami, ki jih pretakajo bistri potoki in oživljajo bele vasice! Razgled je naravnost neomejen. Na severu zremo v globoka Vrata in pozdravljamo gostoljubno Aljaževo kočo; pogled nam hiti dalje črez Karavanke in Dravsko dolino ter se ustavi šele na orjaškem Dachsteinu. Proti vzhodu se vedno bolj znižujejo gore, in Slavonski gozdovi izginejo polagoma popolnoma na modrem obzorju. Naše oko ne najde tu obstanka. Zato hiti nazaj in se raduje nad slikovitimi oblikami Savinskih planin, nad lepo Savsko dolino, obrne se proti jugu črez valoviti Kras, črez sinje morje in obstane na gorenjeitalski planjavi. Toda za dolgo ne. Ono si poželi zopet zračnih višav in zaide med sive, strme in raztrgane osti, roglje in stolpe divjih Dolomitov. Ko pa zagleda blesketajoče ledenike Marmolade in Sorapisa, zahrepeni po širnih, razpokanih ledenih poljanah, pribeži črez dolgi beli hrbet Visokih Tur in si odpočije na orjaškem srebrnem stožcu Velikega Kleka. Kmalu se mu pa stoži po domačih pokrajinah in zopet hiti od vrha do vrha, od doline do doline, od strmega Jálovca na mogočni Mangart, iz Soške doline na Trentske planine, z bregov otožnega Bohínjskega jezera na veselo smehljajoči se Bled, neumorno in neutrudljivo, nikdar zadovoljno, vedno po novih slikah hrepeneče . . . Toda čemu popisovati, kar se ne more dostojno popisati!

Iz nemega občudovanja nas predrami zvon, ki iznad kapelice ob Triglavski koči na Kredarici oznanjuje poldanski čas. Sedaj močnejše, sedaj lahnejše, sedaj mogočno in zopet mило doni njegov glas, se ziblje nad širnimi snežišči, odbija od strmih sten in odplava na bližnje planine. Ti zvoki nam ne done le na uho, segajo nam tudi v srce; naša duša jih posluša, dviga se v zračne

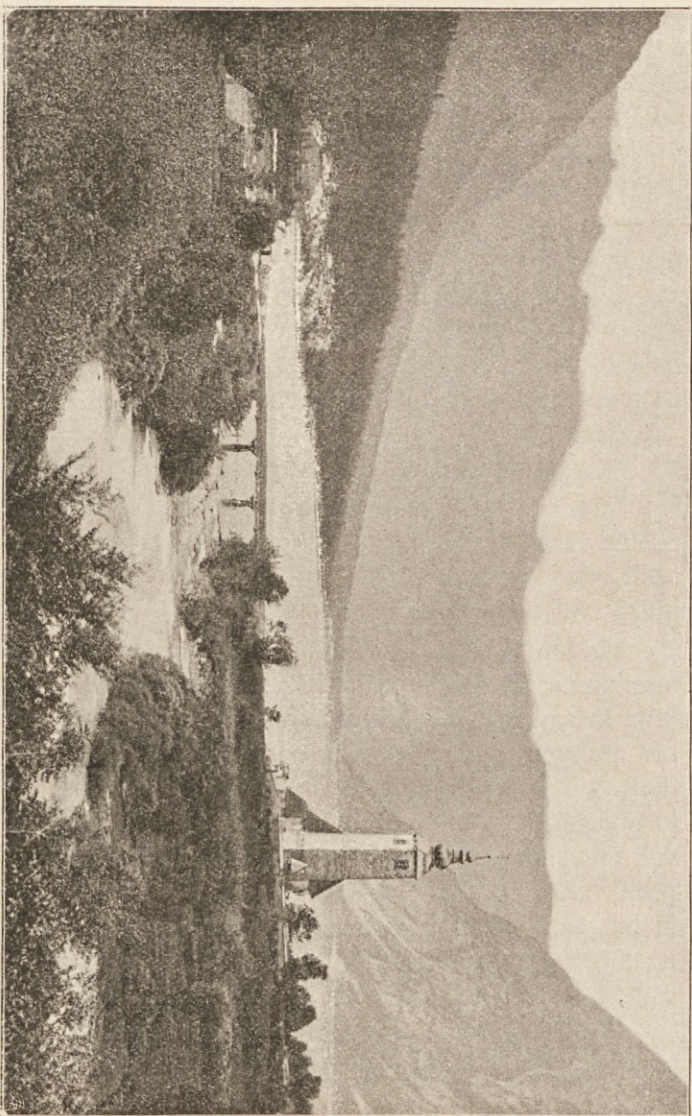
Vodníkova koča na Veljem polju.

višave, vedno više in više pred Njega, čigar nepopisno krasna dela zremo pred seboj.

Res, krasen je razgled z Weisskugel na Ötztalske ledenike, prelep tudi s Königsspitze na Švicarske gore, toda nikjer ne vidiš tega, kar ti nudi Triglav.

Neradi se ločimo od krasnih prizorov; slednjič moramo vendar stopiti s svojega prestola. Ako bi nas mikalo v Trento, bi lahko zlezli po zahodni steni naravnost z vrha v Zád njico. Čeprav je ta pot tuintam nekoliko opasna, vendar se je izurjenemu hribolazcu ni treba bati. Tudi k Sedmém jezérom prideš tod, ako zaviješ pri prvem robu na levo. Pod Kánjavcem prilezeš na precej strmo škrbino, potem se pa spustiš v skalovit jarek, ki je jako dolg. Tu se zrcalijo v malih jezercih sivi vrhovi in si radovedno ogledujejo svoje brazde. Mimo nadvojvode Ferdinanda kočé in zadnjega jezera prispeš črez strmo, pa jako lahko steno k Savíci. Mi pa hočemo danes še uživati planinsko življenje in nočevati v Vodníkovi koči na Velem polju. Že z Malega Triglava gremo lahko naravnost proti tej planini, toda mi se raje poslužimo lepe steze, ki nas pripelje po zložnih ovinkih pod Triglav. Urno jo mahamo dalje, tuintam se malo pomudimo ter si po bližnjem skalovju nartgamo planík; kmalu zagledamo Velo polje, prijazen zelen kotel z začrnelimi planinskimi kočicami, med katerimi je Vodnikova kočá kakor palača, čeprav lesena.

Prijeten večer uživamo tu. Veselo priukajo pastirji in priženo čredo s paše; glasno zvončkajoč, poleže živina okrog kočic. Mrak polega na zelene planine, rdeča zarja zapušča siva Triglavova temena, in že begajo po strmih stenah srebrni mesečni žarki, blodijo po

Bohinjsko jezero.

globokih jarkih, se skrivajo za ostre vrhove in pogledujejo radovedno v nizke kočice; na jasnem nebu pa zasveti na milijone lučec. Kmalu priplove noč na lahnih perotih in zaziblje v sen vso naravo.

Drugo jutro jo pa krenemo v Bóhinj. Mimorede si natrgamo na Tolstcu lepih planik, potem se pa spustimo navzdol in kmalu dospemo na veliko planino Osekóvnico (Uskovnico). Ako se še ne moreš ločiti od pestrih planin, greš lahko črez Rudno polje in Kranjsko dolino ter prideš naravnost na Pokljúko. Mi pa gremo rajši črez Fužíne k Bohínjskemu jezeru, ki samuje ob vznožju strmih, nebotičnih sten.

Blejsko jezero te gane s prijazno idilo, a Bohinjsko te očara z divjo romantiko. In ravno njegova skrivnostna samota mu daje neki poseben čar, s katerim se ti takoj prikupi. Kako dobro se ti prilega mir, ki plava nad njegovo temnozeleno gladino!

Na lahki ladjici odplujemo mimo cerkvice sv. Janeza na nasprotni konec jezera. Nikjer ne vidimo živega bitja in zastonj se oziramo po kakem čolničku. Samota nas prevzame tako, da utihnemo in poslušamo šumljanje valčkov, ki pljuskajo ob ladjico, in šepet jelk, ki majejo svoje vrhove v lahnem vetrcu. Saj nam dovolj razumljivo govore sive stene, ki se dvigajo iz valov proti modremu nebu, saj nas pozdravlja sam Triglav, ki mogočno stoluje sredi ledu in pečevja. Sanjavo se nam vpirajo oči v temno gladino. Zamislimo se v one čase, ko se je tod bojeval Črtomir

„za vero staršev, lepo bog'njo Živo,
za črte, za bogove nad oblaki“.

Mangart s Predelske ceste.

Zdi se nam, kakor da se bo zdajinzdaj prikazala
vodna deklica iz svojega mokrega domovja, vabeč nas
v skrivnostne globine.

Toda jezero ni vedno tako. Pridejo časi, ko Triglav
jezno zagrne svoje obličje in

„blisk obžari temno peč višave,
grom pretresa žile sive glave,
piš podi razpenjeno vodo“.

Dolgo pa ne traja to besno divjanje viharja. Grom
ponehuje vedno bolj in bolj, modro nebo se prismehlja
izmed oblakov, ki jih razganja hladen veter, Triglavov
ledenik zablešči na jasnem obzorju, valovi se umirijo in

„Bohinjsko jezero stoji pokojno,
sledu ni več zunanjega viharja“.

Mimo stare, samotne cerkvice sv. Duha priplujemo
„v konec ta jezéra, kjer bistra vanjša pribobni Savíca“.
Po lepi, zmerno napeti poti pridemo do njenega izvira.
Visoko pod Kómarčo na Ográdniški planoti drevi iz
temne votline in skače 60 m globoko v zelen tolmun.
Nje bobnenje moti celó tihoto na jezeru. In ta silna
moč vode, čuj,

„kak bregove stresa,
in kak pred njo se gore ziblje stena;
kak skale podkopuje in drevesa,
kak do nebes leti nje jeze pena!“

Ali hitro se valovi naveličajo tega divjanja in silijo
iz penečega kotla, pehajo drug drugega, se premetujejo
po glatkem kamenju in zgrme proti jezeru.

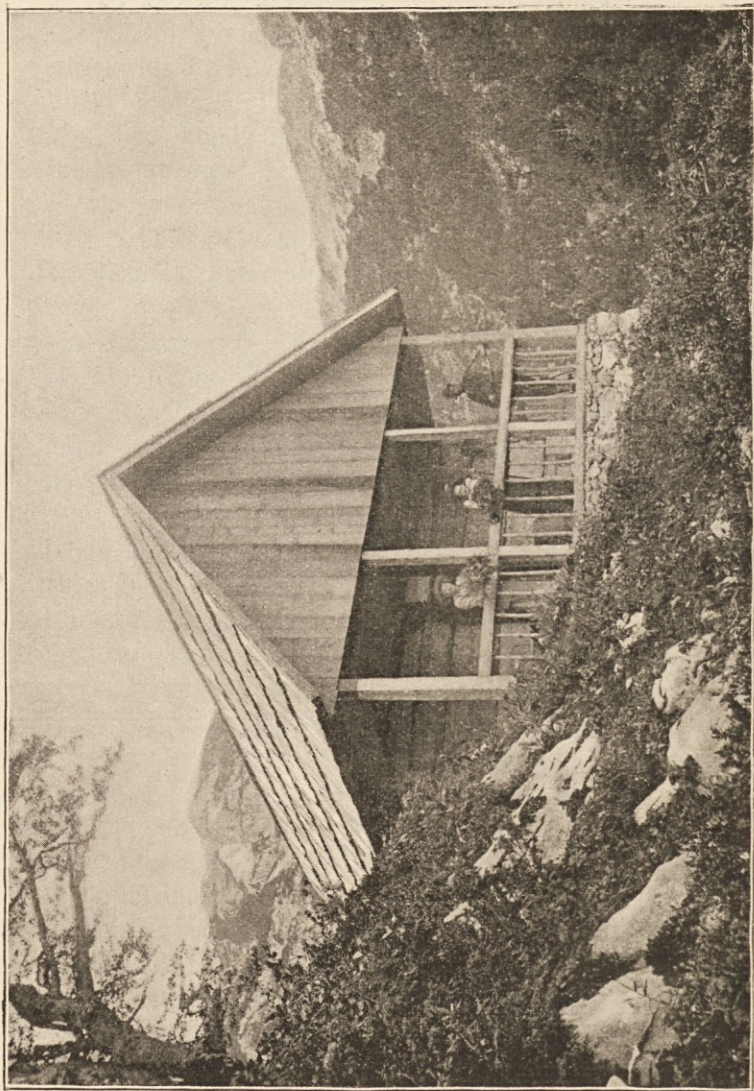
Ni čudno, da se je nenavadna krasota Savíce kmalu razglasila po svetu in privabila l. 1807. nadvojvodo Ivana v Bohinjsko dolino. Latinski napis, vklesan v marmorno ploščo, ki je vdellana v skalo blizu slapa, nam sporoča ta imenitni dogodek.

Kozarec vode, zajete iz tolmana, nam pa vzbudi tako lakoto, da odhitimo navzdol, planemo v čoln in odveslamo nazaj čez jezero. V lepi Turistovski hiši se nekoliko pokrepčamo, potem se pa odpeljemo po gladki cesti v Bohinjsko Bistrico.

Tu vlada sedaj živahno življenje, ker grade železniški predor v Podbrdo na Goriško. Še malo časa, in drdral bode vlak skozi samotne Štenge. Takrat Bohinj oživi in na obrežju jezera vzrastejo vile; toda, žal, najlepši biser te doline tudi izgubi nekoliko svojega bleska in sijaja!

Ker nočemo poslušati ropota in šuma, ki sedaj vznemirja Bistrico, gremo proti Črni prsti, ki je za Triglavom najznamenitejša bohinjska gora in pravcati planinski vrt. Po zelenih senožetih, temnih gozdovih in slednjič po skalnatih tleh pridemo v Oróž novo koč o, ki jo je postavilo „Slov. plan. društvo“ na planini pod Liscem. Že odtod imamo krasen razgled v dolino, na jezero in na Triglávsko pogorje.

Naslednje jutro se zora komaj kaže z rahlim svitom, ko smo že na vrhu (1845 m); zakaj solnčnega vzhoda na Črni prsti nočemo zamuditi. Vedno bolj in bolj se rdeči obzorje na jutru, Savinske planine in deloma tudi Karavanke se že krasé z zlatimi plašči, le Triglav in njegovi sosedi se še protivijo ljubkovanju jutranje zarje. Kmalu se pa pripelje solnce samo dostojanstveno na obzorje; njegovi žarki se spuste na ple-

Orožnova koča na Črni prsti.

šasta temena gorá, zdrknejo po njih stenah na zelene planine, se pogrezajo vedno globlje in globlje ter preženo slednjič neprijazno temo iz doline. Dolgo časa se naslajamo z divnim razgledom, potem pa nabereмо planik in najimenitnejših planinskih cvetic. Bogato obdarjeni z rastlinskimi zakladi, odrinemo v Bistrico in odtod skozi samotne Štenge na Bled.

Ker smo se že seznanili s Savo Bohinjko, ogledajmo si še rojstni kraj Save Dolinke, ki zbira svoje življenske moči visoko gori pod Zadnjo Ponco v Planíci. Veselo pozdravljamo na Dovjem znane orjake, ki stražijo konec Vrat; še enkrat se nam prikaže Triglav, potem pa drdra vlak dalje po ozki dolini proti Kranjski gori.

Na tej postaji je jako živahno, ker je v kraju eno najlepših slovenskih letovišč in važno izhodišče za Rázor, Prísojnik, Mójstrovko in druge, deloma jako težavne, obenem pa tudi zanimive vrhe. Skozi prelepo dolino Píšnico prideš v vznožje teh strmih velikánov. Ne bo ti žal, ako greš čez prelaz Mójstrovko (1616 m) v divjo Trento, si ogledaš izvir Soče in se vrneš čez Luknjo (1779 m) v dolino Vrata. Zrl bodeš naravne krasote, katerim enakih najdeš komaj v toliko slavljenih Dolomitih!

Na naslednji postaji v Rátečah izstopimo in zavijemo v lepo dolino Planíco. Od početka doline pa do Savskega izvira je zgradilo „Slov. plan. društvo“ zložno stezo. Ko pridemo na zeleno planoto do male sirarske kočé, zagledamo Nadížo — tako se imenuje Sava Dolínka pri izviru — ki veselo drevi svoje valčke čez nagajive skale. Toda komaj priskakljajo v dolino, že jih ujame podzemeljska struga. Šele v Podkórenskíh

Planina in Begovom in Prisovniku. Gorenje Klanško jezero.

Prisojnik s Triglavom v ozadju.

bajerjih zagledajo beli dan. Po dobri društveni stezi dospemo hitro do slapa, s katerim Nadiža veselo skače iz svoje temne ječe.

Od izvira gremo dalje v konec doline. Med potjo se še oglasimo v koči „Sl. plan. društva“, izpred katere še enkrat občudujemo Nadižni slap. V koncu Planice pa presenečeni obstanemo in se divimo skalnatim velikanom, ki nam na videz zapirajo daljno pot. Na levi molita Mójstrovka (2367 m) in Travnik (2200 m) svoje roglje proti nebu, na desnici se vzpenja raztrgani greben od Jálovca noter do Mangarta, v kotu nam pa Jalovec (2655 m) sam kaže ponosno svoje strahovito strme stene.

Slednjič hočemo še obiskati mični Klanški jezeri. Sicer gremo lahko nazaj v Rateče, odkoder imamo le še pol ure do prvega jezera; toda ker smo že pod Póncami, udarimo jo kar čez njih razriti greben v Mangartovo pogorje. Za ta prehod si izberimo Srednjo Ponco. Spočetka stopamo precej strmo po stezi, ki jo je zaznamovalo „Slov. plan. društvo“. Toda to ne traja dolgo. Strmina se zmanjša, in kaj urno pridemo skozi ozko dolino na prostoren vrh. Odtod uživamo krasen razgled na obe jezera in mogočni Mangart (2678 m), za Triglavom najvišji vrh Julijskih Alp. Divna jezerska dolina nas miče, da kmalu zapustimo Ponški vrh, zlezemo čez skale in odhitimo po kozji stezi navzdol. V dolini se potem z Rudolfove skale divimo čarokrasnima jezeroma, ki ležita tako samotno v naročju strmih robov. Zelene jelke stoje ob dolenjem jezeru, priklanjajo se mu v hladnem vetru in si ogledujejo svoje vitke vrhove v temni njegovi gladini. V gorenjem jezeru se zrcalijo Mangartove sive stene.

Toda čas je, da zapustimo ta samotni kotiček in se vrnemo v Ráteče. Skozi košat zelen gozd in črez bujno cvetoče travnike dospemo na postajo. Kmalu drdramo ob peneči Savi po dolini navzdol.

V Lescàh občudujemo zopet naš Triglav, in vzbudi se nam v srcu neko strastno hrepenenje po njem; saj je Triglav vendarle najkrasnejši izmed najkrasnejših bisero^v slovenskih planin, slovanskih gorá.

„Oj Triglav, moj dom, četudi je svet
začaral s čudesi mi večkrat pogled,
tujina smehljaje kazala mi kras,
le nate sem mislil ljubeče vsak čas,
o tebi sem sanjal sred svetlih dvoran:
Oj Triglav, moj dom, kako si krasan!“

IVAN MLAKAR.

Bled kot klimatično zdravišče in kopališče.

Doslej slovi Bled le kot prekrasno letovišče. Kot letovišču mu tudi ni enakega, kajti niti koroška, niti tirolska, niti salzkammergutska letovišča nimajo toliko in takih prednosti. Dokazati pa hočemo, česar dosedaj še nihče ni storil, da je Bled tudi kot klimatično zračno zdravišče in kopališče večini drugih proslulih letovišč ne le enakovrsten, nego da mnoga v marsikaterem oziru celo prekaša.

Lega Blejske kotline je kar najugodnejša: proti severu in severozahodu jo omejujejo Karavanke in odrasleki Julijskih planin, samo proti jugovzhodu se razteza prostrana Savska dolina. Spričo te ugodne lege in relativne bližine morja (80 km) je podnebje na Bledu, čeprav leži 512 m nad morjem, jako milo in enakomerno. Srednja letna toplota (10.6°) je le nekoliko nižja nego v Meranu (11.8) in Griesu (11.8°); isto razmerje kaže srednja zimska toplota.

Posebne važnosti je to, da je toplota zelo enakomerna, da je razlika med nočno in dnevno toplino zlasti spomladi, po leti in jeseni prav neznatna; ravno ta okolnost najbolj odlikuje Bled mimo drugih zdravišč.

Srednje stanje barometra znaša 721 mm v posameznih mesecih pa: maja 718·4 mm, junija 723·7 mm, julija 721·7 mm, avgusta 721·5 mm, septembra 722·2 mm.

Megla je proti drugim visokim letoviščem prav redkokdaj in največkrat le zarana. Dež in sneg gresta ravno dovoljkrat, da očistita ozračje škodljivih tvarin. Poudariti je treba, da so ceste vsled ugodnih tal tudi po hudih nalivih v nekoliko urah zopet brez blata in hoja po njih zopet lahka.

Zrak je spričo višje lege kraja stanjšan in nenavadno čist. Ker so v bližini velikanski gozdi na visoki Pokljuki in na Jelóvici, je zrak tudi poln prijetnega vonja, in ker ima v sebi jako veliko ozona, je tudi ob gorkem, suhem vremenu čvrst in dobrodejen. Pa tudi kadar pade kaj več dežja, je vendar mil in prijeten in takorekoč kar miče bolnega človeka, da ga kar največ moči uživa.

V najtesnejši zvezi z opisanimi lastnostmi blejskega zraka je solnčna moč. Ker stanjšani in čisti zrak le malo popije solčnih žarkov, si je solnce jako krepko; to se čuti zlasti po zimi, kadar zasnežene gore in zamrzlo jezero odsevajo solčne žarke. Ob najhujšem mrazu po zimi, ki ga je sicer na Bledu le redkokdaj 5—10° pod ničlo, se človek lahko po cele ure izprehaja v letni obleki, da, lahko sedi celo po cele ure pod milim nebom. Ker je Blejska kotlina jako široka ter proti jugozahodu in jugu odprta, si je solnce tukaj nenavadno dalje nego v drugih ožjih gorskih dolinah, ob najkrajših zimskih dneh najmanj po šest ur na dan. Mogoče je torej tudi po zimi se obilo posluževati tega priznano jako važnega zdravilnega pripomočka.

Ker leži ves kraj v zavetju med gorami, ni čutiti nadležnega vetra in hudega mraza niti po zimi. Lahni južni in južnovzhodni vetrovi vejejo ravno dovoljkrat, da požive in prevetrajo zrak, a sever piše prav redkokdaj, in ker se le v višjih legah ziblje čez Bled, nima nič tiste moči, ki se je toliko boje ob Kvarneru in na Primorskem. Po vsej pravici hvalijo relativno brezvetrije blejskega podnebja; v zdravstvenem oziru je to neprecenljive vrednosti.

Relativna vlažnost zraka znaša 75 do 80% ter je malo izpremenljiva. Po zimi, kadar močno sije solnce, je seveda manj vlažen zrak, vendar nikdar tako malo, da bi škodilo zdravju.

Število jasnih, brezoblačnih dni je veliko večje nego oblačnih. Jeseni in po zimi je nebo mnogokrat po cele tedne popolnoma jasno in vedro.

Vse to, kar smo doslej povedali, nam priča, da označujejo blejsko podnebje:

1. znižan zračni tlak,
2. mila spomladna in zimska toplota,
3. posebno močno solnce zlasti po zimi,
4. zelo enakomerna toplota po dne in po noči in ob posameznih letnih časih,
5. veliko število jasnih, solnčnih dni in nič megle,
6. srednja, stanovitna vlažnost zraka,
7. relativno brezvetrije.

Vse te lastnosti kažejo, da je na Bledu zelo milo gorsko podnebje, tako, kakršno odlikuje kraje Interlaken, Sitten, Samaden, Luzern v Švici, Livico, Roncegno, Meran na Tirolskem, ter da je Bled

imenitno zračno zdravišče; to so izrekli tudi učenjaki, kakor Albert, Mundy, Mraček.

Drugi zdravilni pripomočki na Bledu so izvrstne kopeli v jezeru, kristalnočista termalna kopel ter zračne in solnčne kopeli, ki so nastale in proslule vsled redkih izvrstnih lastnosti podnebja in ki jih uživajo ljudje že veliko desetletij.

Na Bledu traja kopelna doba najdalje izmed vseh avstrijskih jezer. Jezerska voda je po leti 23 do 25° C topla. Spričo te velike toplote se morejo tudi prav mladi otroci in starejši ljudje s pridom kopati. Kopel pa ne krepi in jači samo mladega života, nego čvrsti, če se pametno opravlja, tudi organizem, ki je oslabil vsled bolezni ali prevelikega duševnega napora, in vpliva trajno ugodno na prebavila in trebušne organe. Že Valvasor omenja koristi blejskih kopeli.

Še večjo zdravilno moč imajo Luizine toplice na Bledu; njih ugodni vpliv na živce in menjavo snovi je že davno priznan.

Le čas bi gubili, ko bi na dolgo in široko razpravljali, kolike vrednosti so zračne in solnčne kopeli na Bledu, kajti splošno je mnenje, da ni noben kraj v srednji Evropi pripravnejši in boljši za tako zdravljenje nego Bled.

Za kakšne bolezni je Blejsko zdravišče posebno pripravno?

Ker so po leti poglavitni zdravilni pripomočki kopeli v jezeru in toplicah, na zraku in solncu, zato se ta čas zdravijo: malokrvnost (anemija), splošna oslabeledost po hudih boleznih, živčne bolezni (nevraastenija in nevralgija), stari eksudati,

skrofuloznost, rahitis (angleška bolezen), kožne bolezni, kronični bronhialni katari.

Za tuberkulozne osebe z obilnimi izmečki (sekrecijo) in hektično mrzlico Bled ni pripraven.

Neprecenljive vrednosti je Bled spomladi in jeseni kot postojanka za prehod od juga in na jug. Enakomerna toplota, čisti zrak, toplo solnce, stanovitna množina vlage v zraku, idilski mir vplivajo na bolnika najblagodejše.

Začetna jetika pri bolj flegmatičnem temperamentu bi se najbolje odpravila na Bledu v spomladni in jesenski dobi. V milem podnebjju se hitro poživi menjava snovi, telo popravi, nikakor pa se ni bati, da bi se bolnik pomehkužil, kar se lahko zgodi v drugih krajih, kakor v Griesu, Arcu, Luganu.

Tudi za bolezni v grlu, za anemijo in nevrastenijo je Bled spomladi in jeseni najpripravnejši kraj, največji uspehi se pa kažejo pri okrevalcih po malariji in drugih infekcijskih boleznih, pri osebah, ki so oslabele vsled premnoge dela, pri osebah, ki so nagnjene k otožnosti. — Skrofuloznost, prsni eksudati, slaba prebavnost, nespečnost se na Bledu hitro popravijo, oziroma ozdravijo.

Na podstavi popolnoma teoretičnega razmišljanja bi bilo sklepati, da je Bled posebno pripraven za zimsko bivališče osebam, ki so bolne na pljučih; kajti poskusi, ki so se napravili v tem oziru zadnja leta, so pokazali prav sijajen uspeh, in reči smemo, da je le vprašanje časa, kdaj se Bled uvrsti, med moderna zimska zdravilišča. Saj ima Bled po zimi vse prednosti toliko slavljenih visoko ležečih zdravilišč

v Davosu, Arosi, Andermattu, ne kaže ga pa velike izpremembe topline in zelo stanjšán zrak kakor te kraje.

Kadar bodo nazori mož, kakor dr. Brehmerja, dr. Weismayrja, tudi nazori vseh zdravnikov, nazori namreč, da je tuberkuloza ozdravna povsod, kjer morejo bolniki celo zimo uživati prosti zrak in živeti v takih podnebnih razmerah, v katerih ni treba organizmu veliko životne moči, potem se bo kot zimsko bivališče za tuberkulozne osebe najbolj vpošteval naš Bled.

Sk1
MLAKAR J.
Bled
3092

019471435

COBISS ®

KNJIŽNICA M. JARCA
ŠTUDIJSKI ODDJEL